

УДК 398.831

Т. М. Шевчук

КОЛИСКОВІ ПІСНІ: КОНЦЕПТ СВІТЛА ТА ОБРАЗ-СИМВОЛ ДЕРЕВА

У статті досліджено колискові пісні, які мають прадавню міфологічну природу, що паралельно з родильними обрядами покликані включити новонароджену дитину до соціуму; також подано тлумачення снів, які віщують народження дитини.

Ключові слова: колискові пісні, колядки, щедрівки, сновидіння, міфологічна структура, дерево, світло.

В статье исследуются имеющие древнюю мифологическую природу колыбельные песни, которые параллельно с родильными обрядами призваны включить новорожденного ребенка в социум; также дается толкование снов, которые предвещают рождение ребенка.

Ключевые слова: колыбельные песни, колядки, щедровки, сновидения, мифологическая структура, дерево, свет.

The article investigates the lullabies, which have mythological nature, which along with natal rites being called on to adapt a newborn child to society. There is also an interpretation of dreams which foretell childbirth.

Keywords: lullabies, carols, ritual songs, dreams, mythological structure, tree, light.

Новонароджену дитину *приспівують*¹ (на протипагу процесу відспівування людини, яка покидає «білий світ»). Саме для такого приспівування й призначені колискові пісні. Їх виконавцями були не тільки жінки, але й старші діти та чоловіки [3, с. 117]. Саме чоловік, за спостереженням сучасних російських етнологів, наспівував колискову під час весільного обряду (нам не відомо, чи було щось подібне в Україні, оскільки такими матеріалами ще ніхто не цікавився): на другий день весілля молодих вели в баню, у кутку якої сидів чоловік, гойдав ляльку (чи поліно) і співав колискову [13, с. 176]. У казці

«Івашечко» баба кладе в колиску дерев'яний «чурбак» і співає колискову. Починається казка так: «Як був собі дід та баба, у них зроду не було дітей. Баба і просить діда:

– Затеси та й затеси мені чурбак, а я положу в колисочку та й буду колихати. Дід затесав чурбачок. Вона поклала його в колиску, колише і приспівує:

Кипи, кипи, кулешику,
Зварю кашки Тилешику
Із ручками, із ніжками,
З каренькими очичками!

Проказала три рази – стала ручка одна, проспівала іще три рази – стала друга ручка; а дальше як проспівала – стала ніжка одна, а за нею і друга, за ними очиці, ротик, носик... І зробився справжній живенький хлопчик»². Про колискові як про пісні, що «творять» людину, розмірковують і сучасні дослідники дитячого фольклору: колискові пісні, «...паралельно з обрядами “доформування дитини”, включають її в селянський соціум» [1, с. 220]. У радянській фольклористиці колискові пісні здебільшого називали родинно-побутовими, хоч і відзначали їх давнє походження, міфологічну природу образності та зв'язок із замовляннями. Оскільки колискові пісні органічно пов'язані з темою народження, ідеєю Початку, вони, як і родильна обрядовість загалом, є визначальними в житті маленької людини. У них простежуються універсальні міфологічні ідеї Світла й Дерева.

Світло

Про новонароджену людину кажуть: «З'явилася на світ». Серед снів, які віщують народження дитини, є й такі, що їх інформатори не можуть точно вербалізувати, а відзначають: «Сон був світлий» («світло в жіночих сновидіннях означає вагітність – інколи їм [вагітним жінкам. – Т. Ш.] сниться “люди-

на, що світиться»») [10, с. 298]. У текстах колискових пісень світло пов'язане із самою дитиною (в авторських колискових вона порівнюється з промінчиком чи навіть з ліхтариком); це і *вікно* в традиційних колискових піснях, коло якого «ходить сон». Він теж *світлий* – у тонкій білій «кошулонці»:

Ой ходив сон по улиці
В тонейкій білій кошулиці [2, с. 52].

Ой ходить сон по улонці
В білесенькій кошулонці [2, с. 52].

У цьому зв'язку зазначимо, що російська дослідниця Анна Плотнікова звернула увагу на семантику білого кольору, проглумачивши традиційне поняття «сорочечка» новонародженого: «Білий колір у прикметах служить свідченням того, що немовля чекає доля героя, здатного боротися з небезпечними демонологічними персонажами (відьмою, чаклуном). В Істрії (північна Адриатика, Хорватія) вважають, що народжена в “сорочечці” білого кольору дитина наділена надзвичайною силою, її називають *krsnik*, вона бореться з відьмами, шматочки “сорочки” зашивають їй під шкіру під пахвою, щоб відьми її не перемогли. За іншими даними з п-ва Істрія, білого кольору “сорочечку” зберігають до повноліття майбутнього героя “крсніка”: коли він подорослішає, її віддають йому як талісман, щоб героя не змогли перемогти відьми» [8, с. 77].

Отже, спочатку *світлий* сон приходить до вагітної жінки, а згодом – до новонародженої дитини. Універсальний, за твердженням Мірчі Еліаде, досвід світла є духовний по суті, бо відкриває перед суб'єктом світ Духа: «...зустріч із світлом спричинює прорив в існуванні суб'єкта, відкриваючи йому (або прояснюючи) світ Духа, праведності і свободи; коротше кажучи, існування як божественного творення, або Світ, освячений присутністю Бога» [4, с. 549]. Колисання в колисці є крос-

жанровим мотивом усієї обрядової системи, виокремлює світлу подію народження дитини, народження пари, заколисування щастя-долі. Серед колядок і щедрівок, опублікованих Володимиром Гнатюком, нараховуємо кілька десятків текстів, у яких згадується колиска й колисання, до того ж колишать не тільки руки, але й голосочки (колискові пісні – це і є колисання голосом). Тісний зв'язок зберігають колискові також із хрестильними піснями – в обох групах текстів дитину колише сама Мати Божа:

1. Ой де ж бо ти, Мати Божа, ой де ж ти була?
– В Іванихи породіллі дитятко купала.
2. Ой де ж бо ти, Мати Божа, ой де ж ти була?
– В Іванихи породіллі дитя колихала³.

Відомі болгарські вірування, згідно з якими Богородиця присутня при пологах [9, с. 157].

Дерево

Колисання на дереві – домінуючий міфологічний мотив колискових пісень (колиску чіпляють на дубі, яблуньці, калині тощо). Авторка цих рядків записала 1984 року в с. Корчин Сколівського району Львівської області таку колискову в садибі місцевого вчителя Мирона Захарчина:

*Ой повішу колисоньку
Та й на яблінюньку [курсив наш. – Т. Ш.],
Ой хто ж буде колисати
Мою дітинюньку.
Буде вітер повівати,
Колиску гойдати,
Буде моя дітинюнька,
Як мак процвітати.
Ой колишся, колисонько,*

Од кута до кута,
Ой спи, моя дітинька,
Солодка покута.
Ой колишся, колисонько,
Я тебе колишу,
Доки не вснеш, моя пташко,
Я тебе не лишу.

Колиску в колискових піснях нерідко чіпляють саме на пло-
дових деревах – яблуні, груші тощо, які наявні у віруваннях та
обрядах, пов'язаних із народженням дитини ⁴.

Чимало таких прикладів знаходимо у виданні «Дитячий
фольклор. Колискові пісні та забавлянки», упорядкованому
Галиною Довженок і Катериною Луганською:

Люляй, люляй, муй синочку,
Справлю тобі колисочку.
Справлю тобі колисочку
Та й повішу на дубочку
[тут і далі курсив наш. – Т. III].

Ей сонце зійде, обогріє,
Листок опаде та й накриє.
Будут пташки прилітати та й будут співати,
Дитиночку малесеньку будут присипляти
[2, № 142, с. 186].

Ой повішу колисочку
Та й на калиночку,
Буде вітрец колисати
Любу дитиночку.

Буде вітрец повівати,
Колисков хитати.
Дрібний дощик буде іти,
Дитя напувати [2, № 149, с. 88].

Повішу я колисочку

В темнім лісі

На липочку,

В темнім лісі

На липочку.

Буде вітрець повівати,

Мале дитя колисати.

Будут пташки прилітати

Та будут співати... [2, № 143, с. 87].

У піснях колисочку чіпляють також на вербу, явір.

Таке колисання є суто духовним актом, адже ми не маємо відомостей про чіплення колиски на дереві в реальному житті. М. Еліаде, звертаючи увагу на образ дерева у світі несвідомого, відзначив, що він вельми часто трапляється в сновидіннях. Символізм дерева в міфологіях та релігіях світу досить складний, пов'язаний з ідеєю оновлення, відродження, «джерела життя і молодості» [4, с. 142]. Поява дерева в сні може вщувати народження: авторці цих рядків перед народженням дитини приснився кущ, на якому розквітали троянди (рожі). З кущем троянди пов'язані ритуальні дії та вірування болгар: у Фракії «послід» («дитяче місце») закопують під трояндовий кущ [9, с. 168]. За македонськими уявленнями, у кущах шипшини (дикої рожі) самовіли чіпляли колиски для своїх дітей. Але у випадку хвороби дитини на шипшину чіпляли її одержу, чекаючи допомоги надприродних сил [9, с. 630, № 39, № 41]. У білоруських замовляннях, зафіксованих у Гомельській і Вітебській областях, Пречиста Мати несе три троянди, третьою виганяє хворобу [5, с. 338].

Серед текстів колядок та щедрівок про первовічну людину, що їх наводить Ксенофонт Сосенко ⁵ у своїй монографії «Культурно-історична постать староукраїнських свят Різдва і Щедрого Вечера», є й такі, де згадується про розквітання рожі:

Над Марією рожа процвітає,
А з тії рожі та вилетів птах,
Та полетів птах попід небеса;
Усі небеса розтворилися,
Усі святі поклонилися.
А це ж не птах, це син божий,
Це син божий людий намножив.
(Вол[одимир] Гнат[юк]. ор. с., 106, 2, В.).

А в тій церковці три гроби стоїть,
А в першому гробі Сус Христос лежить,
А в другому гробі святий Ілія,
А в третьому гробі свята Марія,
Над Сусом Христом свічі палають,
Над Ілїєю свічі палають,
Над Марією рожа процвіла,
А з тої рожі вилетів пташок.
Не є то пташок, то Божая сила,
Що по всьому світі
Людий розмножила.
(Труды П. Чубинського, т. III, с. 447 і
10 А) [12, с. 236].

Аналізуючи три приклади українських колядок про походження людей (VII, VIII і IX), К. Сосенко відзначив їхню схожість з «уралалтайськими»⁶ переказами, що стосуються теми розмноження людей Сином Божим. Він згадав також індоіранський міф, у якому розповідається про народження чоловіка з андрогінної рослини, двох дерев-близнят, що ростуть з одного кореня. В «уралалтайськiм міті» син божий Нумі Торум⁷ сотворив людей з *верболозу* і глини [12, с. 317]. У схристиянізованих українських колядках про розквітання рожі (процитованих вище) сказано, що в міфічній церкві стоять три гроби (Ісуса Христа, Марії, одного зі святих), а над Марією розквітає рожа. Із цієї рожі вилітає птах (навіть у сучасних тлумаченнях снів поява вилітаючого птаха віщує народження дитини). Птах ле-

тять у піднебесся, небеса відкриваються, і всі святі вклоняються цьому птаху (це – Син Божий). Цей приклад, на думку К. Сосенка, дуже нагадує езидський ⁸ міф про Сина Божого в кущі рожі, що ріс посеред первісного моря. У цьому езидському прикладі, як і в українських щедрівках, рожа є символом Прадерева. Оскільки вітчизною рожі вважається Мала Азія, вона є улюбленою Півдня, символом невинності, цнотливості. Саме тому К. Сосенко вважав, що мотив рожі як райського дерева українці запозичили «з Півдня». Як символ невинності рожа була гідним деревом для Сина Божого в езидському міфі та колядках про Діву Марію. Розглядаючи колядковий міф про рожу й Сина Божого, К. Сосенко припускав наявність у ньому оригінальної української концепції. Він навіть приклад, уміщений у першому томі «Трудов...» П. Чубинського: «Бог сотворив первісно Еву з рожі і поставив її перед пробудженим зі сну Адамом, питаючи його, чи вона йому подобається. Але Адам був невдоволений, що Ева не такого походження, як він, і зажадав іншої. Тоді Бог сотворив йому нову Еву з глини, а тоту з рожі взяв до неба. З тої першої Еви народилася Марія» [12, с. 318]. «Прадерево – дерево життя – райське дерево» – так назвав один з підрозділів своєї книги К. Сосенко. Він звернув увагу на те, що мотив Прадерева в почині світу не є загальноприйнятим у світових космогонічних «переказах», але як міфологічна ідея Прадерево популярне в усьому світі й подекуди ясно проявляє свій «світляний» символізм: «Його фігурою є молочна дорога на небі, яку називають многи народи деревом світа. Прадерево або світове дерево признане найвизначнішими мітольогами за символ люнарний. Paul Ehrenreich ⁹ видить в молочній дорозі образ мітичного дерева в такім розумінні, що сонце, місяць і зорі, це овочі того дерева. Ми увидимо понизше з розгляду колядок про райське дерево, як дуже влучною є отся замітка цього досвідченого ученого мітольога: як раз колядкові перекази співають що первісними ріками сплинула на світ на райськім дереві астраль-

на тріада: місяць, сонце і зоря» [12, с. 250]. У цьому контексті К. Сосенко згадав і про різдвяну ялинку та її «напівкульт» у Північно-Західній Європі. Продовжуючи його міркування, додам, що прикрашена різдвяна ялинка, з її сріблястими й золотавими кульками та «зірками», є своєрідним модифікованим образом Прадерева, з його «світляними овочами» – зорями, місяцем і сонцем. Мотив Прадерева (або райського дерева), за висновком К. Сосенка, поширений між народами індоєвропейської сім'ї (мовиться про іранське Прадереве серед первісного моря). В українських колядках і щедрівках це Прадереве є деревом життя, містичним чинником розмноження людського роду. Воно з'являється на людських подвір'ях у свято Різдва, приносячи благословення небесне, пробуджуючи нове життя. У колядках про початок світу на Прадереві (або під ним) з'являється символічно місяць у подібні хлопчика в золотій колісці. На підтвердження своїх висновків К. Сосенко навів тексти колядок і щедрівок про первовічну людину з подвійною темою – космогонічною та «люнароно-мітольоґійною»:

Ой у поли, в поли, в широкім поли,
У широкім поли близько дороги
Й стоя ж там є два явори.
Я тих яворах по конареви,
А тих конарах жовта колиска,
А ті колісці біла перина,
На тій перині білий молодчик...
(Далі співається про зріст цього
молодчика, все в люнарних символах)
(Гл. Кол. і Щедр. Вол. Гнатюка ст. 78, ч. 203, Д.).

Ой там у поли там два явори,
А міжи ним чом колісочка (чомусь то колісочка),
А у тій колісці гайное паня.
Колишеж його старая ненька.

Старая нянька його матінка:

– Ой люлю, люлю, гайное паня...

(Ор. с. ст. 369. ч. 60 з села Ліктя ад Дрогобич).

На оней горі, оней високій

В раю, в раю, ангели грають!

Там же ми стоять два явороньки,

На явороньках чуть регіжоньки,

На регіжоньках колисонька.

В колисонці Біжеє дитя.

Колисала го Біжая мати...

(Ор. с. щедр. ч. 36) [12, с. 235].

К. Сосенко вбачав аналогію між колядками й «уралалтайськими» та австронезійськими¹⁰ міфами, у яких виразно сказано про народження людей з першого у світі дерева: «...але в колядках нігде про це не говориться, хоч космогонійні колядки співають про появу перших людей в подобі астральних світил на райським дереві або у містичних небесних святинях (з райського дерева)» [12, с. 316]. Розмірковуючи над змістом колядок про появу первовічного хлопчика, К. Сосенко зауважив, що світогляд народу в питанні походження людей є насправді неясний, повен міфологічних символів і відірваний не лише від реального світу, але й від своїх первісних міфічних основ. Проте для їхнього пояснення можуть слугувати міфи жителів острова Ніас (Індонезія) про першого чоловіка: «Цікаві вони тим, що криється в них ядро переказів про *місячного пра-чоловіка*, поширених в східно-полудневих областях і Океанії і аж по східну Австралію» [12, с. 319]. Але є й інший міф, що суголосний з багатьма ідеями українських колядок: Найвище Єство, купаючись у чистій, як скло, криниці, бере в кулак землю завбільшки з яйце, робить з неї фігурку предка, прикладає до своїх уст. Тоді той починає говорити, як дитина. Цей перший чоловік був бездітний, але з його правого ока утворилося сонце, а з лівого – місяць. У цьому міфі є пояснення колядко-

вої мітичної купелі Господа. На райському дереві з'являється перша людська рідня. Також у цьому міфі є пояснення українського міфологічного образу Христа з астральною тріадою (аналогія – єгипетський Гор із сонцем та місяцем в очах ¹¹). «Але надівсе дає нам цей австронезський міт розв'язку колядкових образців про появу перших людей на землі: чи поява малого дитяти між двома райськими деревами, або під райським деревом, що нагадує появу австронезського першого предка – дитяти в руках творця; чи появу дівчини або парубка в човні на первовічних водах; або першої рідні на райським дереві ще й до того в астральній подобі, яка нагадує австронезські золоті овочі на первовічному дереві» [12, с. 320]. К. Сосенко окремо подав приклади колядок про первовічне дівчатко, первовічну дівчину-відданицю та про дівчину-матір:

I. На горі сосна золоторясна,
Під тов сосною срібна колиска,
Колише ся в ній гречная панна...
(Дальше спеціальні люнарні образці про три фази місяця:
Колишуть єї три молодчики і т. д.)
(ор. с. т. II. ч. 288, з Івановець біля Коломиї).

II. Й а в чистім поли стоїть яблінка,
На тій яблонці золота гільця,
На тій гільци гей колисочка (буцім колисочка),
На тій колисочці гей подушечка, –
Надійшла в нею гречна панянка,
Заносили ї три голосочки і пр.
(ор. с. ч. 288. Б.) [12, с. 237].

Колядки й щедрівки – ключ до тлумачення традиційного світогляду, а міфічний світ Різдва є, по суті, світом дитинства. Святий Вечір – первовічна містерія появи життя, народження світу; Різдво, таким чином, несподівано про-

являється як космологічний символ Дитинства. У колядках про первовічну людину / дитину та про купіль Бога є зразки колихання / приспівування й купелі дитини (дитина занурюється в сакральний простір / час, потрапляючи в колиску, що розміщується на астральному Прадереві). За колядними зразками структуровані також власне колискові пісні, призначені для виколісування новонароджених дітей. Однак у звичну для фольклористичної літератури схему «дитячий фольклор» і «фольклор для дітей» колядки, як правило, не потрапляють, хоча в традиційному репертуарі є колядки новонародженим та малолітнім дітям (це засвідчено в рукописних зшитках, які зберігаються в нашому архіві, де є тексти колядок новонародженим, що побутують у Житомирській та Івано-Франківській областях).

ПРИМІТКИ

¹ Про приспівування дитини мовиться, зокрема, у тексті колискової «Шкода ліса Лебедина»:

Шкода ліса Лебедина,
Же в нім нема соловію:
Нема кому рано встати,
Дітятойку *приспівати* [2, № 37, с. 57].

² Записала М. Ягниченкова в с. Новоскатеринославка від І. Рудича [6, с. 113–114].

³ Записав Климент Квітка на початку ХХ ст. від Лесі Українки. Пісня із с. Миропілля Звягильського повіту Волинської губернії [7, с. 158–159].

⁴ У Македонії «послід» при народженні хлопчика закопували в садку під сливою чи яблунею, щоб забезпечити народження наступних дітей. Коли ж народжувалася дівчинка, «послід» закопували під горіхом чи грушею. «У сербських селах, щоб і далі народжувалися дівчатка, закопують “постельку” під сливою (“жіноче дерево”), щоб народжувалися хлопчики – під горіх (“чоловіче дерево”). Жінки, які не бажають більше мати дітей, закопують “постельку” під тополлю і кажуть: “Кад топола род имала, тад и ја дете родила” (коли топола вродить, тоді й я народжу) або ж зако-

пують її частини по боках висохлого річища... “Постельку” закопують під дерево, яке родить, коли хочуть, щоб і далі народжувалися діти, під дерево, що не родить, під сухе дерево, під камінь..., коли не хочуть більше мати дітей» [9, с. 168].

⁵ Праці К. Сосенка досі не отримали належної оцінки, що об’єктивно впливає з наведеного ним величезного порівняльного історико-релігійно-знавчого та етнологічного матеріалу, а також культурогенетичного синтезу, до сприйняття яких часто виявляються не готовими навіть спеціалісти. К. Сосенко пройшов вишкіл науковця в австрійських етнологів, очолюваних В. Шмідтом, якого вважають засновником так званої школи культурних округів, що була одним з напрямів дифузійнізму. Водночас К. Сосенка не маємо права вважати епігоном В. Шмідта, яким його зображав дехто з ідейних опонентів. Не можна його визнати і власне дифузійністом у строгому розумінні цього слова, оскільки він, досліджуючи витоки українських свят та обрядів зимового циклу, а також пов’язаний з ними фольклор, намагався встановити не лише запозичені елементи, але й питома автохтонні.

⁶ У наш час об’єднання народів уральської та алтайської мовних сімей в одну «уралалтайську» вважається застарілим. Сьогодні при класифікації народів ці мовні сім’ї, як правило, розглядають окремо. До уральської мовної сім’ї належать фінська (фіни, естонці, карели, комі, мордва, марійці, удмурти, вепси, саами), угорська (угорці, ханти, мансі) та самодійська (ненці, нганасани, селькупи) групи народів. Алтайська мовна сім’я включає тюркську (турки, азербайджанці, узбеки, туркмени, казахи, киргизи, татари, уйгури та ін.), монгольську (халха, буряти, калмики, ойрати, дахури й інші) і тунгусо-маньчжурську (евенки, евени, нивхи, удегейці та ін.) групи народів.

⁷ Нумі Торум – верховне божество в міфології обських угрів (хантів і мансі).

⁸ Єзиди, йазиди – послідовники релігійної секти, близької до зороастризму (вогнешанувальництва). У віровченні єзидів є елементи християнства, юдаїзму та ісламу. Єзиди дотримуються обрядів хрещення, обрізання, шанують єдиного бога Йаздана, визнають своїми священними книгами і Біблію, і Коран. Єзидів багато серед курдів Туреччини, Іраку, Ірану, Закавказзя.

⁹ Пауль Еренрайх – німецький дослідник міфології початку ХХ ст., книгою якого «Загальна міфологія», що вийшла в Лейпцигу 1910 року, користувався К. Сосенко. Нагадаю, що наприкінці ХІХ – у першій половині ХХ ст. німецькі й австрійські науковці лідирували у світовій науці, а німецька мова тоді була міжнародною мовою науки.

¹⁰ Австронезійська (малайсько-полінезійська) мовна сім'я – велика сім'я народів, які населяють неозорі простори півдня Південно-Східної Азії та Океанію. До неї входять народи Індонезії, Малайзії, Філіппін, а також полінезійці, мікронезійці та меланезійці. Через таке величезне розмаїття належних до цієї сім'ї народів, які стоять на зовсім різних щаблях суспільного розвитку та мають різні культури, назва «австронезійці» щодо міфології значною мірою втрачає конкретику. Водночас К. Сосенко згадав ніасців – жителів індонезійського острова Ніас («Ніяс»); він назвав також величезну за територією та культурно своєрідну Океанію, де проживають полінезійці, меланезійці та мікронезійці.

¹¹ Мається на увазі іпостась Гора Бехдетського, культ якого виник у міс-ті Бехдет в дельті Нілу [11, с. 158–159].

ЛІТЕРАТУРА

1. Белоусов А. С., Головин В. В., Кулешов Е. В., Лурье М. Л. Детский фольклор: итоги и перспективы изучения // Первый Всероссийский конгресс фольклористов : сб. докладов. – М., 2005. – Т. I.

2. Дитячий фольклор. Колискові пісні та забавлянки / упорядкув., прим. Г. В. Довженок, нотний матеріал К. М. Луганської. – К. : Наукова думка, 1984.

3. Довженок Г. Діти і пісенний фольклор // Народна культура українців: життєвий цикл людини. Історико-етнологічне дослідження : у 5 т. / наук. ред. М. Гримич. – К. : Дуліби, 2008. – Т. 1 : Діти. Дитинство. Дитяча субкультура. – С. 117–136.

4. Еліаде М. Окултьтизм, ворожитство та культурні уподобання // Еліаде М. Мефістофель і андрогін. – К. : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001.

5. Кляус В. Л. Указатель сюжетов и сюжетных ситуаций заговорных текстов восточных и южных славян. – М. : Наследие, 1997. – 464 с.

6. Народні казки, зібрані Петром Івановим / упорядкув., підготов. текстів, вступ. ст., прим., словник І. В. Неїло. – К. : ЕксОб, 2003. – 506 с.

7. Народні пісні в записах Лесі Українки та з її співу. Записи з голосу Лесі Українки М. Лисенка та К. Квітки / упоряд. : О. І. Дей, С. Й. Грица. – К., 1971.

8. Плотникова А. А. Цветовой спектр при определении судьбы ребенка у славян на Балканах: «рубашечка» новорожденного // Балканский спектр: от света к цвету. – М. : ПРОБЕЛ – 2000, 2011. – С. 77–80. – (Балканские чтения II. Тезисы и материалы).

9. *Плотникова А. А.* Этнолингвистическая география Южной Славии. – М. : Индрик, 2004. – 767 с.

10. *Разумова И. А.* Ониромантическая символика брака, рождения, смерти в современных устных рассказах // Сны и видения в народной культуре. Мифологический, религиозно-мистический и культурно-психологический аспекты / сост. О. Б. Христофорова. – М. : Российский государственный гуманитарный университет, 2001.

11. *Рубинштейн Р. И.* Гор // Мифологический словарь / гл. ред. Е. М. Мелетинский. – М. : Советская энциклопедия, 1991. – С. 158–159.

12. *Сосенко К.* Культурно-історична постаць староукраїнських свят Різдва і Щедрого Вечера. – Л., 1928. – 349 с.

13. *Шумов К. Э., Черных А. В.* Беременность и роды в традиционной культуре русского населения Прикамья // Секс и эротика в русской традиционной культуре / сост. А. Л. Топорков. – М. : Научно-издательский центр «Ладомир», 2005.

SUMMARY

The article investigates the lullabies which along with natal rites are called on to adapt a newborn child to society, specifically to the peasant one. Even the Soviet folkloristics which has interpreted these songs as relating to family and everyday life, has noted the mythological character of their figurativeness and functional connection with charms. There are the traces of universal mythological concepts of the Light and Tree in the lullabies. Therefore, there have been added the interpretations of dreams foretelling childbirth to the examination of texts: initially, a *light dream* comes to an expectant mother, later on – to a newborn child. The author pays attention to the meaning of white colour (a white nightgown of a newborn child and a dream in a white nightgown). There have been submitted the Croatian parallels to the interpretation of Ukrainian traditional beliefs connected with childbirth in white nightgown.

The lulling in a cradle is a cross-genre motif of the whole folk ritual system (the thing is specifically Christmas carols and ritual songs on Generous Eve with their dandling of a boy and a girl, Springtime songs, Midsummer Day songs, Peter's Day songs with dandling of a couple). The prevailing mythological motif of the Ukrainian lullabies is lulling on trees: oak, lime tree, willow, maple, apple tree, pear tree, arrow-wood, etc. A special attention is concentrated on the fruit trees which were as-

sociated with a lot of folk beliefs and rites attending the childbirth (the examples of Macedonian ritual actions of burying afterbirth under plum or apple tree are given). The tree symbolism in the world mythologies and religions is associated with the concept of renovation, revival. The appearance of the tree in a dream can foretell childbirth (our article points out the Bulgarian ritual actions with a rose bush, Macedonian beliefs about the villen's lulling of their children on a hedge of the rose and a medicinal importance of mallow in the Byelorussian charms). There has been carried out an in-depth analysis of the texts of Christmas carols and ritual songs on Generous Eve with a motif of blooming mallow foretelling the Nativity. There are three examples of the Christmas carols about the descent of the primogenitors and the interpretation of them by ethnologist K. Sosenko with the attraction of the Uralian and Altai folkloristic materials. K. Sosenko considers the Christianized Ukrainian carols about blooming mallow in the capacity of the Heavenly Tree as an original myth about a mallow and the Son of God. Also there has been paid an attention to the *light* symbolism of Universal Tree concept realized in the legends about *Milky Way*, a mythological tree with Sun, Moon and Stars as its fruits.

Keywords: lullabies, carols, ritual songs, dreams, mythological structure, tree, light.